

Veijo Hänninen

Rautalammin Mäntytaipaleen torpparit

Täydentty versio

Veijo Hänninen

RAUTALAMMIN MÄNTYTAIPALEEN TORPPARIT

Täydennetty versio

© 2024 Veijo Hänninen

Kustantaja: BoD • Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-8416-7

Sisällysluettelo

Ryntäys Rautalamille.....	9
Savijärven torpparit.....	15
Mäntytaipaleen torpan synty.....	17
Toinen Mäntytaipale.....	19
Mäntytaipaleen toinen sukupolvi.....	26
Kolmas sukupolvi.....	29
Aikakausi vaihtuu.....	39
Neljäs sukupolvi.....	52
Viides sukupolvi.....	61
Aaron kausi viidettä sukupolvea.....	65

Lukijalle

Tämä kirja on syntynyt sukututkimuksen innoittamana. Sukupolvien ketju noin 1700-luvulle asti on nykyään netistä löytyvien historiallisten kirkonkirjojen avulla varsin helposti tehtävissä. Alkuun on tietenkin päästävää nykypäivästä reilun sadan vuoden taakse julkaisemattomien arkistojen yli. Sen ylittämiseen tarvitaan muita lähteitä.

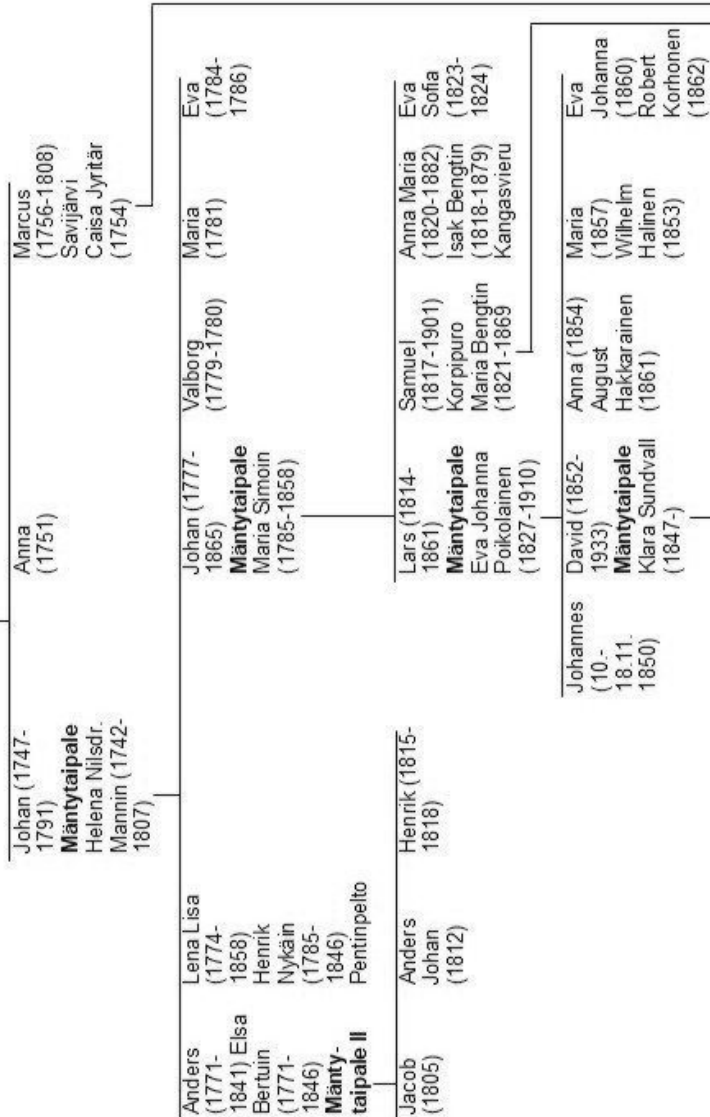
Tekstissä olen ajatellut, että se tutustuttaisi samalla kirkonkirjojen sisältöön. Vanhimmat osat kirkonkirjoja ovat ruotsinkielisten papiston luomaa, joten nimet ovat nykysuomea ajatellen välillä varsin vaihtelevia. Lisäksi ole sisällyttänyt tekstiin joitakin sen aikaisia teknisiä ilmaisuja. Oma lukunsa muodostavat kirjapitäjien aikanaan kehittämät lyhenteet. Niiden selvittämiseen löytyy apua monista netistäkin löytyvistä sukututkimuksen oppaista.

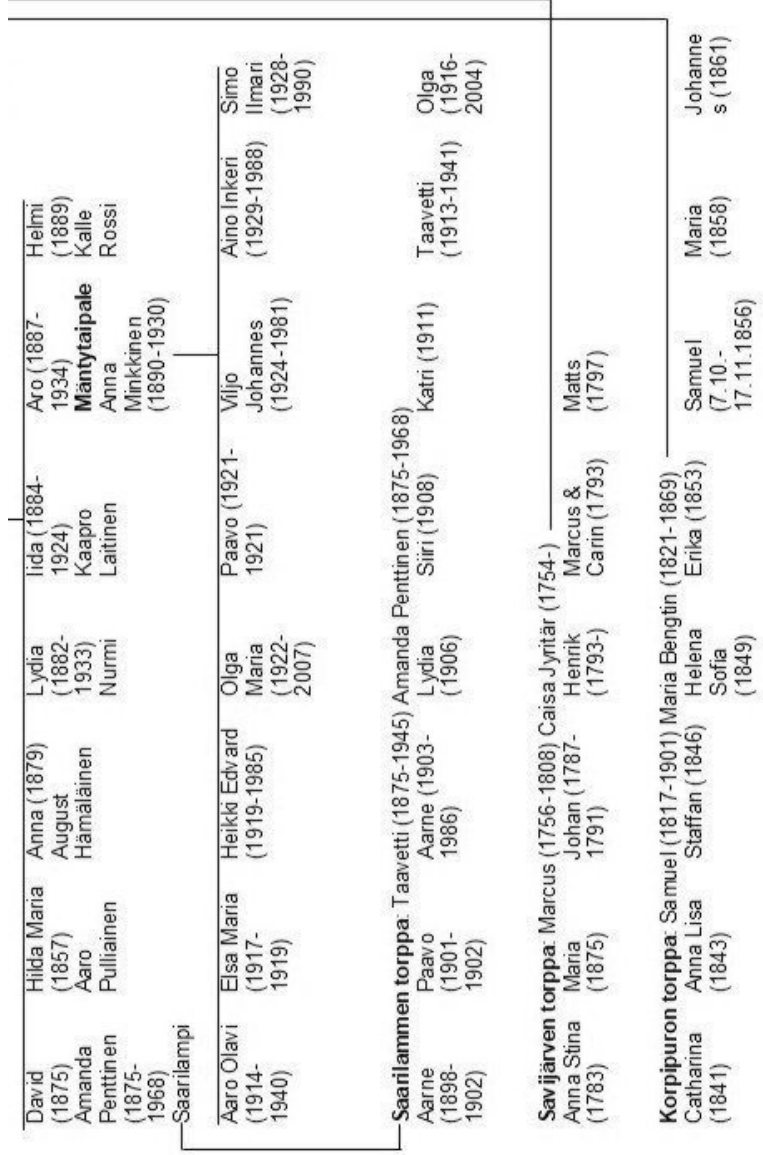
Kun varsinaisen sukupolvien ketju on selvinnyt, lavenee kiinnostus myös ympäristöön missä nuo sukupolvet ovat eläneet. Siihen tarvitaankin sitten muiden lähteiden tutkimista. Tämä täydennetty versio perustuukin sitten muilta saatua materiaaliin.

Tässä työssä tarkasteltu suku eli pitkään samalla paikkakunnalla eli saman torpan piirissä Rautalammilla. Toinen tätä sukua määrittänyt aihe oli torpparius ja maatalouden kehitys kaskikaudesta torpparien vapauttamisen kautta syntyneeseen pienviljelijöiden elämänmuotoon.

Veijo Hänninen Helsingissä 30.9.2024

Georg Iivarss, Hännin (1746) Valborg Pehrdr. Liimatain (1712-1785) Liimattala

Kuva Vesannon Torpparimuseolta

Ryntäys Rautalammille

Pohjois-Savon asuttaminen alkoi jo 1400-luvun lopulta ja 1500-luvulla asutus levittäytyi jo yli Pähkinäsaaren rauhan rajan. Vanha eräkäynnin päämuoto, turkisriistan metsästys oli keskiajan lopulle tultaessa saanut yhä enemmän väistyä kalastuksen ja kaukokaskeamisen tieltä.

Keskiajan lopulla savolaisten asutuksen rintamailla oli tultu murrosvaiheeseen. Savolaisten pääelinkeino perustui erä- ja kaskitalouteen, joka vaati käyttöönsä laajoja maa-alueita. Yhdellä kaskipaikalla voitiin kasketa vain kerran tai pari miespolvessa. Viimeistään 1530-luvulla savolaiset törmäsivät Kainuussa Oulunjärven rannoilla Limingan talonpoikien haukivesille. Seuraavaksi törmättiin hämäläisten erämaihin Keski-Suomessa.

Tuossa vaiheessa Kruunu puuttui asioihin. Oli havaittu savolaisten käyttökelpoisuus erämaiden asuttajina ja sitä ryhdyttiin kannustamaan. Erämaat julistettiin kruunun omaisuudeksi, jonne kenellä tahansa oli oikeus asettua asumaan. Asutus havaittiin parhaaksi keinoksi todistaa kiistanalaisten erämaiden kuuluminen Ruotsi-Suomen valtakuntaan.

Pääasiassa 1550-luvulla asutettiin sitten Keski-Suomi valtaosaltaan savolaisin voimin, niin että Rautalammin uudisasutuspitäjä perustettiin 1561. Aikoinaan, laaja, lähes koko Keski-Suomen läänin käsittänyt Rautalampi on sittemmin jakautunut 27 itsenäiseksi kunnaksi.

Savolaisekspansio huipentui niin, että he parin vuosikymmenen kuluessa valloittivat kiinteään suomalaisasutukseen laajemman alueen kuin koko Suomen siihenastisen asutushistorian kuluessa oli tapahtunut noin 1500 vuoden aikana.

Samalla kun savolainen uudisasutus kaksinkertaisti Suomen heimon asutusalueen, se oli myös merkittävä edellytys valtakunnan maantieteelliselle aluelajennukselle. Uudisasutuksella oli taloudellistakin merkitystä, sillä se toi valtakuntaan yli tuhat uutta verotilaa.

Uudisasutuksen mukaansa vetäneitä

Taito Piironen tekemä sukututkimus Rautalammin ja Tervaharjun Hännisistä kertoo, että vanhimmat tiedot Rautalammin Hännisistä löytyvät 1500-luvun verokirjoista. 1570-luvun asiakirjoissa mainitaan Rautalammilta Hännisten viisi perhettä.

Hänniset ovat tulleet Rautalammille todennäköisemmin savolaisen heimon kehkeytymisalueilta Juvan - Mikkelin seuduilta. He ovat siten olleet mukana siinä 1400-luvulla alkaneessa ja 1500-luvulla jatkuneessa suuressa savolaisten uudisasutusliikkeessä.

Uudet asumattomat alueet kiinnostivat koska luonnontiloissa olleissa metsissä käytetty huhtakaski oli paljon tuottoisampi kuin perinteisillä kituliailla peltotilkuilla silloisella tekniikoilla tehty viljely.

Piironen mukaan ylimalkaisenkin tarkastelun pohjalta näyttää siltä, että Rautalammin Hänniset ovat jo 1500-luvun lopulla olleet jakautuneet useaan ryhmään.

Sukututkimus Mäntytaipaleen Hännisten lähes kahden
vuosisadan pituisen torppariuden historiasta. Sitä täydentää
aiheeseen liittyvien elinolosuhteiden kuvaukset
Rautalammilta sekä kirkonkirjojen tulkinnat aiheen edetessä.

